

Є. В. Габер

аспірант кафедри міжнародних відносин
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,
к. 32, Французький бульвар, 24/26, м.Одеса-58, 65058
тел.: (38 0482) 63 32 59; e-mail: janegaber@gmail.com

**ПОЛІТИКА ТУРЕЧЧИНИ В ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ:
ДВОСТОРОННЄ ПАРТНЕРСТВО ЧИ РЕГІОНАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ?**

Статтю присвячено аналізу політики Туреччини щодо Чорноморського регіону на сучасному етапі. Розглядаються деякі ініціативи в сфері військово-політичного співробітництва в басейні Чорного моря, в рамках яких на різних етапах Анкара співпрацювала зі своїми партнерами в регіоні та за його межами, зокрема, з США як головним стратегічним партнером Туреччини по НАТО. Автор доходить висновку, що в більшості випадків перевага в Анкарі надається участі в багатосторонніх регіональних проєктах замість поглибленого розвитку двосторонніх відносин з одним із партнерів.

Ключові слова: Туреччина, Чорноморський регіон, США, регіональна інтеграція, військово-політичне співробітництво.

Чорноморський регіон традиційно вважається одним з головних елементів європейської та євразійської структури безпеки і найважливішим фактором підтримання стабільності на континенті. Цей простір, багатий природними ресурсами і різними культурами, з його стратегічно важливими для міжнародної спільноти енергетичними коридорами і транспортними шляхами, завжди представляв собою строкату мозаїку, де зустрічаються різні цивілізації і стикаються сфери інтересів багатьох держав. Особливого значення цей регіон набув після сумнозвісних подій 11 вересня 2001 р., які спричинили важливі геополітичні зрушення в регіоні. Адже саме тоді прибережні держави почали активніше висувати свої власні ініціативи щодо регіонального співробітництва в галузі безпеки, ще раз підтверджуючи своє бажання стати самостійними і вагомими акторами в регіоні Чорного моря, що вже давно перестало сприйматися лише як «внутрішнє море Росії і Туреччини».

Із вступом Болгарії та Румунії до НАТО в 2004 р. геополітична карта регіону набула сучасного вигляду — на західному і південному берегах представлені країни Північноатлантичного альянсу (Болгарія, Румунія, Туреччина), на сході — Росія, і так звані «країни нової демократії» Україна і Грузія — між ними [1]. У той же час західні держави почали шукати шляхи, як заповнити вакуум безпеки на південно-східних кордонах євроатлантичного співтовариства та забезпечити собі лояльних партнерів в басейні Чорного моря для реалізації власних національних інтересів.

Тому зараз для України, що також належить до цього регіону, є вкрай важливим сформулювати свою регіональну стратегію і визначити пріоритети в

розвитку двосторонніх відносин з сусідніми країнами. Цінним в цьому плані може бути досвід Туреччини, яка має багато схожих характеристик з нашою країною і останнім часом позиціонує себе в якості регіонального лідера.

Проблеми безпеки в Чорноморському регіоні і проекти регіональних організацій в різних форматах неодноразово ставали предметом дослідження як вітчизняних (О. Гончаренко, С. Маркедонов, Г. Шелест, М. Пінкевич), так і іноземних дослідників (Р. Асмус, Б. Джексон, А. Кoen, С. Оган, С. Лачінер, О. Бабаоглу). Двосторонні відносини в трикутнику США — Росія — Туреччина в контексті суперечливих і конвергентних інтересів зацікавлених держав детально розглядають в своїй праці Олексій Волович [2] та Олександр Ірхін [3]. Проте в жодній з цих робіт не було надано комплексного аналізу регіональної стратегії Туреччини з точки зору тих компонентів, з яких вона складається.

Мета цієї статті полягає в наданні порівняльного аналізу двох різних векторів регіональної стратегії Туреччини в басейні Чорного моря. З одного боку, автор розглядає багатосторонні ініціативи, в рамках яких беруть участь усі або більшість чорноморських країн; з іншого — дається оцінка військово-політичній співпраці на двосторонньому рівні, що передбачає залучення не тільки власне регіональних держав, але й країн-партнерів Туреччини, що не належать до регіону. Відповідно до цієї мети було поставлено ряд задач. Зокрема, проаналізувавши різні підходи Анкари до розвитку регіонального співробітництва, виявити найбільш ефективні з них; а також показати, як співпраця між країнами в двосторонньому і багатосторонньому форматах може сприяти створенню стабільної і безпечної геополітичної ситуації в Чорноморському регіоні.

Визначення регіональних акторів та регіональних викликів безпеки

Безпека завжди залишалася одним із головних пріоритетів для країн Чорноморського басейну. Регіон, розташований між Європою та Азією, багатий енергоресурсами та наділений унікальним геополітичним положенням, неодноразово ставав предметом суперництва регіональних і глобальних сил. З іншого боку, з моменту розпаду Радянського Союзу в 1991 р. однією з головних геополітичних характеристик регіону стає зростаючий вакуум безпеки, який і досі не вдалося одноосібно заповнити жодній регіональній або світовій державі. На думку українського дослідника Олександра Гончаренка, всіх акторів, що діють на регіональній арені, можна умовно поділити на три великі групи: 1) великі світові держави (США, Росія, деякі країни ЄС); 2) регіональні сили (Туреччина, Україна, Румунія та ін.) і 3) міжнародні організації, представлені в регіоні (НАТО, ЄС, ОБСЄ, СНД, ОЧЕС та ін.). Кожен з цих акторів має свої інтереси і своєю діяльністю справляє безпосередній вплив на розподіл сил і перебіг процесів у регіоні [4, с. 3].

Оскільки Росія є традиційно сильним регіональним гравцем, а Сполучені Штати були найбільш успішними серед «не-регіональних» акторів в

просуванні і зміцненні свого впливу в регіоні на сучасному етапі [5, с. 238], в даній статті головну увагу буде зосереджено на розвитку двосторонніх відносин Туреччини саме з цими двома країнами.

Хоча в різні історичні періоди Туреччина по-різному визначала виклики національній безпеці, існуючі в Чорноморському басейні, в цілях даного дослідження їх можна систематизувати у наступні групи: розповсюдження сепаратистських рухів і радикального ісламу в регіоні; міжнародний тероризм; загрози морській безпеці (забезпечення транспортування пасажирів і вантажів, боротьба з нелегальною торгівлею і т. д.) і вирішення регіональних конфліктів.

Протидія поширенню сепаратистських і радикальних ісламських рухів

В 1991–2001 рр. головні ризики для Туреччини були пов'язані із загальною нестабільністю регіону, якій сприяв геополітичний вакуум, що утворився після розпаду Радянського Союзу. В Анкарі існували небезпідставні побоювання, що цей вакуум міг заповнити Іран або ж ним могли скористатися окремі маргінальні групи впливу, що призвело б до швидкого поширення радикального ісламу. До того ж необхідно було контролювати і врівноважувати відновлення колишньої могутності Росії. В цьому контексті Туреччина відмовляється від спроб позиціонувати себе як одноосібного лідера в регіоні.

З одного боку, Анкара встановлює тісний політичний діалог з Вашингтоном, адже не має в своєму розпорядженні достатніх ресурсів, щоб боротися з тривожними тенденціями в регіоні самотійно, без технічної, фінансової та дипломатичної підтримки США. В свою чергу, Туреччина для Сполучених Штатів — це також більше, ніж просто міст між західною та ісламською цивілізаціями, що зустрічаються в басейні Чорного моря. Відтепер вона набуває особливої ролі як стратегічно важлива ланка в ланцюгу «Чорне море / Південний Кавказ — Туреччина — євроатлантичні інститути» і стає ключовим елементом будь-якої системи регіональної безпеки.

З іншого боку, в 1990-ті рр. активно починається розвиток багатостороннього регіонального партнерства з новими незалежними державами. Коли у 1994 р. було запроваджено програму НАТО *Партнерство заради миру*, Туреччина, що є членом цієї організації з 1952 р., скористалася цією нагодою задля розвитку тісного співробітництва з країнами пострадянського простору, і головним чином — своїми безпосередніми сусідами в регіоні Чорного моря і на Кавказі. Можливість послабити радикальні і сепаратистські настрої в проблемних суспільствах чи хоча б пом'якшити їхні негативні наслідки Анкара вбачала в інтеграції молодих країн до загальноєвропейських інститутів, таких як *Рада Європи* та *Конференція з*

питань безпеки та співробітництва в Європі. Туреччина традиційно підтримувала діяльність міжнародних та регіональних організацій, що покликані сприяти мирному вирішенню конфліктів в регіоні. Великі надії свого часу покладалися на діяльність ОБСЄ. Зокрема, Туреччина є учасницею *Мінської групи ОБСЄ*, що була створена у 1992 р. для вирішення Нагорно-Карабахського конфлікту. В той самий час багато турецьких дослідників схильні вважати, що активна регіональна політика Туреччини і тісне співробітництво із західними інститутами в рамках спільних програм були спрямовані на консолідацію ліберальних еліт всередині самої країни і сприяли укріпленню її власної західної ідентичності [6, с. 212–213].

Боротьба з тероризмом

Після терористичних атак *11 вересня 2001 р.* боротьба з тероризмом офіційно проголошується пріоритетом безпекової політики Туреччини¹.

По-перше, Анкара активно підтримала заклик Сполучених Штатів приєднатися до глобальної війни з тероризмом, в якій вона мала відіграти ключову роль — починаючи від виключно військових операцій по ліквідації бойовиків терористичних організацій до економічної відбудови і впровадження в регіоні турецької політичної моделі демократичної, світської держави с переважною більшістю мусульманського населення. Особливістю ж участі Туреччини в цій кампанії було те, що поки у Вашингтоні були зосереджені на боротьбі з *міжнародними* терористичними організаціями, Анкара головні зусилля спрямувала на підтримання своєї *внутрішньої* та *регіональної* безпеки. Зокрема, з цією метою в квітні 2002 р. президенти Туреччини, Грузії та Азербайджану виступили із спільною декларацією про розвиток тристороннього співробітництва, а міністри внутрішніх справ підписали договір про співпрацю у питаннях енергетичної безпеки, охорони існуючих в регіоні нафтопроводів, боротьби з тероризмом та організованою злочинністю.

По-друге, Анкара ініціювала ряд багатосторонніх ініціатив, скерованих на покращення професійних якостей та мобільності сил безпеки, обмін досвідом боротьби з організованою злочинністю, забезпечення швидкого доступу до оперативної інформації для всіх країн Чорноморського регіону. Власне за її ініціативою ще в квітні 2001 р. було створено Чорноморську групу військово-морського співробітництва БЛЕКСІФОР, до складу якої увійшли представники шести причорноморських держав. Після подій 11 вересня ця організація зазнала значного реформування, а її місія із простого поглиблення співробітництва між сусідніми країнами і спільної участі в пошуково-рятувальних роботах була розширена до боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та поширенням зброї масового ураження [7, с. 89].

¹ Фактично Туреччині довелося за два роки двічі пережити шок терористичних атак — 9/11 разом з усім світом [11.09.2001, Нью-Йорк] та 20/11 вже на свої власній території [20.11.2003, два вибухи у Стамбулі].

Забезпечення морської безпеки. Організація БЛЕКСІФОР

Туреччина робить свій внесок у вирішення кризових ситуацій в регіоні і посилення безпеки морських кордонів, активно беручи участь в багатьох регіональних організаціях, таких як ОЧЕС (*Black Sea Economic Cooperation*); Оперативна група Чорноморського морського співробітництва (*Black Sea Naval Cooperation Task Force BLACKSEAFOR*); Сили Чорноморського співробітництва (*Black Sea Cooperation Force*); а також спеціальних програмах, таких як Програма заходів по відновленню безпеки і довіри в Чорному морі (*Confidence and Security Building Measures in the Black Sea*).

В 2003 р. сили берегової охорони шести прибережних держав домовилися створити у м. Бургас (Болгарія) Чорноморський прикордонний координаційний та інформаційний центр (*BBCIC*) з метою оперативного обміну інформацією з питань контролю за цивільним судноплавством [8, с. 55].

Вже через рік, в березні 2004 р. Туреччиною було започатковано операцію «Чорноморська гармонія», яка мала «об'єднати зусилля всіх країн у протидії тероризму та асиметричним загрозам у світі». Метою цієї операції було запровадження морської безпеки в регіоні, визначення, утримання та попередження ризиків і потенційної загрози тероризму, незаконному переміщенню вантажів, продажу зброї масового ураження, засобів їх доставки та супутніх матеріалів [7, с. 54]. За своєю структурою і принципами діяльності ця програма є своєрідною проекцією на Чорноморський басейн операції «Активні зусилля», яку країни НАТО проводять в Середземному морі з 2001 р. Постійно діючий координаційний центр знаходиться в м. Ереґлі (Туреччина).

В усіх цих програмах співробітництва (БЛЕКСІФОР, Чорноморська гармонія, BBCIC) звертає на себе увагу той факт, що членство в них обмежується виключно регіональними країнами, що мають береги на Чорному морі. Це пояснюється традиційною позицією Туреччини з цього питання: в той час як для вирішення загальних проблем регіональної політики і гуманітарної безпеки можуть залучатися всі країни так званого «Великого Чорноморського регіону» (від Балтики до Кавказу), питання військової та морської безпеки мають залишатися у виключній компетенції прибережних держав [7, с. 90].

Ще більший спротив Туреччини викликає втручання в регіональні справи «третьох» країн, що взагалі жодних чином не належать до регіону Чорного моря. Анкара неодноразово заявляла про свою тверду негативну позицію щодо участі «зовнішніх сил» у вирішенні регіональних питань, особливо у випадку прямої присутності іноземного флоту в басейні Чорного моря, адже це могло б призвести до порушення і так слабкого балансу сил в стратегічно важливому регіоні. Причому позиція Анкари залишається незмінною, навіть якщо таким «зовнішнім гравцем» виступає її довгостроковий стратегічний союзник — Сполучені Штати або країни-партнери по НАТО. Це неодноразово призводило до зростання напруженості у двосторонніх турецько-американських відносинах та відносинах Туреччини з НАТО.

Не дивлячись на те, що організація БЛЕКСІФОР тісно співпрацює з НАТО, сама Операція «Чорноморська гармонія» була започаткована по прикладу натівської операції «Активні зусилля», а обмін розвідувальною інформацією між координаційними центрами обох програм (у містах Ереґлі і Неаполь відповідно) продовжується і досі, Туреччина виступає категорично проти проведення в басейні Чорного моря військових навчань з залученням військового флоту НАТО чи створення в регіоні постійних військових баз.

Саме тому в 2006 р. Росія і Туреччина спільно наклали вето на американську пропозицію розширити сферу діяльності операції «Активні зусилля» (учасниками якої вони обидві являються) на Чорноморський басейн. Росія висловила побоювання, що більш активне залучення США в регіоні може бути дестабілізуючим фактором, а Туреччина заявила, що присутність НАТО в акваторії Чорного моря може поставити під загрозу Конвенцію Монтре 1936 р. і порушити статус турецьких проток Босфор і Дарданелли. Насправді ж, головним мотивом обох країн було небажання бачити «чужі» військові кораблі у «власному» нейтральному Чорному морі. Будучи «найстабільнішою країною в регіоні Чорного моря з найбільшими і найефективнішими збройними силами» [9], Туреччина будь-якою ціною буде намагатися зберегти цей вигідний для себе статус-кво.

У Вашингтоні, в свою чергу, прекрасно усвідомлюють занепокоєння Туреччини з приводу зростаючого впливу США в регіоні і можливої втрати Анкарою її традиційного домінуючого положення в басейні Чорного моря. Це чітко видно, зокрема, у доповіді *Heritage Foundation* (консервативного американського дослідницького центру) за грудень 2006 р., в якій міститься рекомендація «провести тристоронні болгарсько-румунсько-турецькі військові навчання і консультації» (замість військових маневрів НАТО), щоб «заспокоїти страхи Анкари і заохотити подальше співробітництво в галузі обміну даними і проведення спільних військово-морських операцій» [10, с. 10].

Таким чином, пропонуючи регіональні проекти за участю шести чорноморських держав на кшталт БЛЕКСІФОР, Туреччина переслідувала декілька цілей. Окрім власне підтримання регіональної безпеки, ці ініціативи часто використовувалися як унікальна можливість ще раз підтвердити своє лідерство в регіоні. Подібні багатосторонні операції, з одного боку, дозволяли Туреччині виступати провідником ідей НАТО та США в басейні Чорного моря, проте, з іншого боку, попереджували безпосереднє втручання зовнішніх сил, що могло призвести до подальшої дестабілізації і зміни традиційної розстановки сил в цій частині світу.

Мирне вирішення військових конфліктів в регіоні

Тенденція до «закриття» регіону для нерегіональних акторів особливо яскраво проявилася під час російсько-грузинської війни в *серпні 2008 року*. Тоді між Вашингтоном та Анкарою виник дипломатичний скандал після того, як Туреччина відмовилася пропускати американські кораблі,

що везли гуманітарну допомогу до Грузії, в акваторію Чорного моря. Офіційно така позиція була вмотивована необхідністю дотримуватися режиму проходу кораблів через протоки Босфор та Дарданелли, що встановлювався ще Конвенцією Монтре 1936 р. (тоннажність американських кораблів значно перевищувала максимально допустимі показники). Втім, більшість експертів були схильні вбачати в цьому небажання Анкари бачити в Чорному морі іноземні військово-морські сили. Хоча через декілька днів справа була залагоджена і відповідний дозвіл було надано, подібна поведінка Анкари продемонструвала її сприйняття Чорного моря як виключно російсько-турецької зони впливу.

Останнім часом позиції Туреччини і Росії з багатьох питань регіональної політики співпадають. Обидві країни намагаються віддалити Сполучені Штати від безпосереднього залучення у справи регіону та запобігти перетворенню басейна Чорного моря на потенціальний плацдарм для проведення військових операцій проти Іраку чи нанесення удару по Ірану. Хоча Туреччина і залишається членом НАТО, Москва і Анкара поділяють погляди на необхідність дотримання положень Конвенції Монтре та режиму проходу через Чорноморські проливи, мотивуючи це бажанням уникнути перетворення Чорного моря на «приватне володіння НАТО» [11, с. 86–87].

Тому вже на четвертий день конфлікту в Південній Осетії, 11 серпня 2008 р., прем'єр-міністр Туреччини Реджеп Тайїп Ердоган заявив про необхідність створення «Кавказького Альянсу» з метою забезпечення стабільності регіону. 13 серпня, перебуваючи з офіційним візитом у Москві, Ердоган запропонував президенту РФ Дмитру Медведеву створити «Кавказьку платформу стабільності і співробітництва», до якої мали увійти 3 кавказькі країни — Азербайджан, Вірменія, Грузія, а також Росія і Туреччина. Кавказька платформа, поряд з такими проектами, як «Політика європейського сусідства» ЄС і «Чорноморська синергія», мала на меті забезпечення концептуальної та інституціональної бази створення окремого регіону «Великого Кавказу» [12, с. 61].

Ще одна задача, яку мала вирішити «Кавказька платформа», полягала в розвитку «суто регіонального, але всеосяжного підходу» задля покращення рівня довіри між ворогуючими націями. За словами тодішнього міністра закордонних справ Туреччини Алі Бабаджана, це було необхідно для того, щоб регіональні країни «могли знайти функціональний метод вирішення своїх проблем *зсередини*», тобто без залучення аутсайдерів [13]. Цю позицію підтримав і його російський колега Сергій Лавров, коли на зустрічі у Стамбулі в серпні 2008 р. підкреслив, що «головна цінність ідеї Кавказької платформи полягає в її раціональності, адже вона передбачає, що країни регіону мають *самі* вирішувати свої проблеми» [14].

Сама ідея створення регіонального пакту стабільності не була новою. За своєю структурою та головними цілями вона була подібна до аналогічних регіональних проектів — Пакту Балладура 1993–95 рр. (пакт Стабільності для країн Центральної Європи та Балтії) і Пакту стабільності для Південно-Східної Європи (організація, що мала включати всі Балканські країни та сприяти мирному вирішенню конфліктів на теренах колишньої

Югославії). Всі ці платформи будувалися на однакових засадах — **стабілізація як мета, регіоналізм як засіб** [15, с. 10]. Вони створювалися в конкретний історичний момент як нагальна потреба відреагувати на докорінні зміни регіональної політичної системи і в більшості випадків не могли похвалитися серйозними досягненнями.

Хоча Кавказька Платформа Співробітництва і Стабільності зразка 2008 р. від моменту заснування мала найбільший потенціал серед всіх інших подібних ініціатив, найбільш оптимістичні прогнози, які поспішили дати турецькі експерти після перших раундів вдалих переговорів, не виправдалися. Критика Кавказького пакту головним чином стосувалася нераціональності самої ідеї створити ще одну організацію в регіоні, де і так занадто багато інститутів влади і занадто мало політичної волі робити конкретні кроки назустріч одне одному. На думку Сінана Огана, директора Турецького центра міжнародних відносин і стратегічного аналізу, посилення безпеки уздовж лінії Чорне море — Кавказ — Центральна Азія було б набагато ефективнішим не в рамках регіональних організацій, таких як Кавказький пакт стабільності і співробітництва, а на основі низки двосторонніх та багатосторонніх домовленостей, які не створюють додаткових обмежень і не тягнуть за собою довгострокових зобов'язань для країн-учасниць [16].

Подальший розвиток Платформи стабільності і співробітництва показав, що, окрім Анкари, яка була зацікавлена в цьому проекті, бо мала на меті підвищення свого міжнародного статусу за рахунок розширення власного політичного впливу в регіоні, жодна інша країна-учасниця не була готова докладати великих зусиль, витратити свої сили, час і ресурси заради того, щоб втілити в життя плани щодо створення нової системи безпеки в Чорноморському регіоні. Проте завдяки подібним ініціативам Туреччині все ж вдалося дещо покращити свій імідж в очах світової спільноти та нагадати всім іншим регіональним силам, що жодні миротворчі і інтеграційні процеси в регіоні не можливі без участі в них Туреччини.

Висновки. Формування безпекової політики Туреччини на Кавказі пройшло декілька етапів. Проте на протязі всього цього часу простежувалася послідовність у дотриманні головного принципу регіональної діяльності Туреччини — надання переваги *багатостороннім* ініціативам порівняно з розвитком двосторонніх відносин і, водночас, протистояння одноосібному втручання у вирішення регіональних питань інших держав, навіть якщо мова йде про стратегічних партнерів. Таким чином, більшість зусиль по укріпленню військово-політичної і економічної безпеки регіону сконцентрована в рамках програм широкомасштабного *регіонального* співробітництва, що проводяться за участю всіх зацікавлених сторін або під егідою трансатлантичних інститутів.

В той час як проблеми у двосторонніх відносинах, спричинені несумісністю позицій партнерів та зіткненням їхніх національних інтересів в регіоні, як правило, призводять до зниження ефективності співпраці, багатосторонні ініціативи володіють найбільшим потенціалом для спільних

дій і формують основу для створення всеохоплюючої регіональної системи безпеки.

Література

1. Asmus R., Jackson B. The Black Sea and the Frontiers of Freedom / R. Asmus, B. Jackson // Policy Review — 2004. — June-July [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.hoover.org/publications/policyreview/3437816.html>
2. Волович О. Політика Росії, Туреччини, США і ЄС в Чорноморсько-Каспійському регіоні: взаємодія і суперництво / О. Волович // Чорноморська безпека. — 2008. — № 1 (7). — С. 11–14.
3. Ирхин А. Российско-турецкие и американско-турецкие отношения: дилемма внешнеполитического выбора турецкой элиты / А. Ирхин // Чорноморська безпека. — 2007. — № 2 (6). — С. 14–18.
4. Гончаренко О. Чорноморсько-Каспійський регіон: регіональні структури безпеки та демократичний контроль / О. Гончаренко // Чорноморська безпека. — 2005. — № 1. — С. 3–7.
5. Савін С. Пріоритетні питання зовнішньої політики США у Чорноморському регіоні / С. Савін // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 4 (13). — С. 237–243.
6. Karaosmanoglu A. The Evolution of the National Security Culture and the Military in Turkey / A. Karaosmanoglu // Journal of International Affairs. — 2000. — Vol. 54. — № 1. — P. 199–216.
7. Baran Z. Turkey and the Wider Black Sea Region / Z. Baran // The Wider Black Sea Region in the 21st Century: Strategic, Economic and Energy Perspectives. Ed. by Hamilton D., Mahngott G. — Washington D. C.: Center for Transatlantic Relations, 2008. — 343 p.
8. Пінкевич М. Безпека Чорноморського регіону. Операція «Чорноморська гармонія» / М. Пінкевич // Чорноморська безпека. — 2007. — № 2. — С. 51–58.
9. Babaoglu O. Black Sea Basin: A New Axis in Global Maritime Security / O. Babaoglu // Policy Watch. — 2005. — № 1027 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=2361>
10. Cohen A., Irwin C. U. S. Strategy in the Black Sea Region / A. Cohen, C. Irwin // Background. — 2006. — № 1990. — P. 1–11.
11. Taspinar O., Hill F. Turkey and Russia: Axis of the Excluded / O. Taspinar, F. Hill // Survival. — 2006. — Vol. 48. — № 1. — P. 81–92.
12. Markedonov S. The Big Caucasus: Consequences of the «Five Day War», Threats and Political Prospects / S. Markedonov // Xenophon Paper. — 2009. — № 7. — 74 p.
13. Babacan A. Calming the Caucasus / A. Babacan [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2008/09/23/opinion/23iht-edbabacan.1.16407371.html>
14. Punsmann B. The Caucasus Stability and Cooperation Platform: An Attempt to Foster Regional Accountability / B. Punsmann // ICBSS Policy Brief. — 2009. — № 13. — 8 p.
15. Batt J., Lynch D. et al. Partners and Neighbours: a CFSP for a Wider Europe / J. Batt, D. Lynch // Chaillot Papers. — 2003. — № 64. — 174 p.
16. Ogan S. The Framework of Turkey's Regional Security Efforts in the Caucasus Cooperation and Stability Platform / S. Ogan [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.regnum.ru/english/1234391.html>

Е. В. Габер

кафедра міжнародних відносин ОНУ ім. І. І. Мечникова,
к. 32, Французький бул., 24/26, г. Одеса-58, 65058, Україна

**ПОЛИТИКА ТУРЦИИ В ЧЕРНОМОРСКОМ РЕГИОНЕ:
ДВУСТОРОННЕЕ ПАРТНЁРСТВО ИЛИ РЕГИОНАЛЬНАЯ
ИНТЕГРАЦИЯ?**

Резюме

Статья посвящена анализу политики Турции в Черноморском регионе на современном этапе. Рассматриваются некоторые инициативы в сфере военно-политического сотрудничества в бассейне Чёрного моря, в которых на разных этапах Анкара участвовала совместно со своими партнёрами в регионе и за его пределами, в частности, с США как главным стратегическим партнёром по НАТО. Автор приходит к выводу, что в большинстве случаев предпочтение отдаётся участию в многосторонних региональных проектах, а не углублённому развитию двусторонних отношений с одним из партнёров.

Ключевые слова: Турция, Черноморский регион, США, региональная интеграция, военно-политическое сотрудничество.

Y. V. Gaber

Department of International Relations,
Odessa National I. I. Mechnikov University,
k.32, French Bul., 24/26, Odessa-58, 65058, Ukraine.

**TURKISH POLICY IN THE BLACK SEA REGION:
BILATERAL PARTNERSHIP OR REGIONAL INTEGRATION?**

Summary

The article provides an analysis of the recent Turkish policy towards the Black Sea region. The author examines some initiatives in the sphere of political and military cooperation which have been launched by Turkey together with its partners both within the region and outside it, namely with the United States of America that has traditionally been Turkey's most important strategic partner in NATO. At the end, the conclusion is made that in most cases Ankara prefers to take (a leading) part in the multilateral regional projects rather than to get deeply involved in the bilateral relations with one of its partners.

Key words: Turkey, Black Sea region, U. S., regional integration, military and political cooperation.